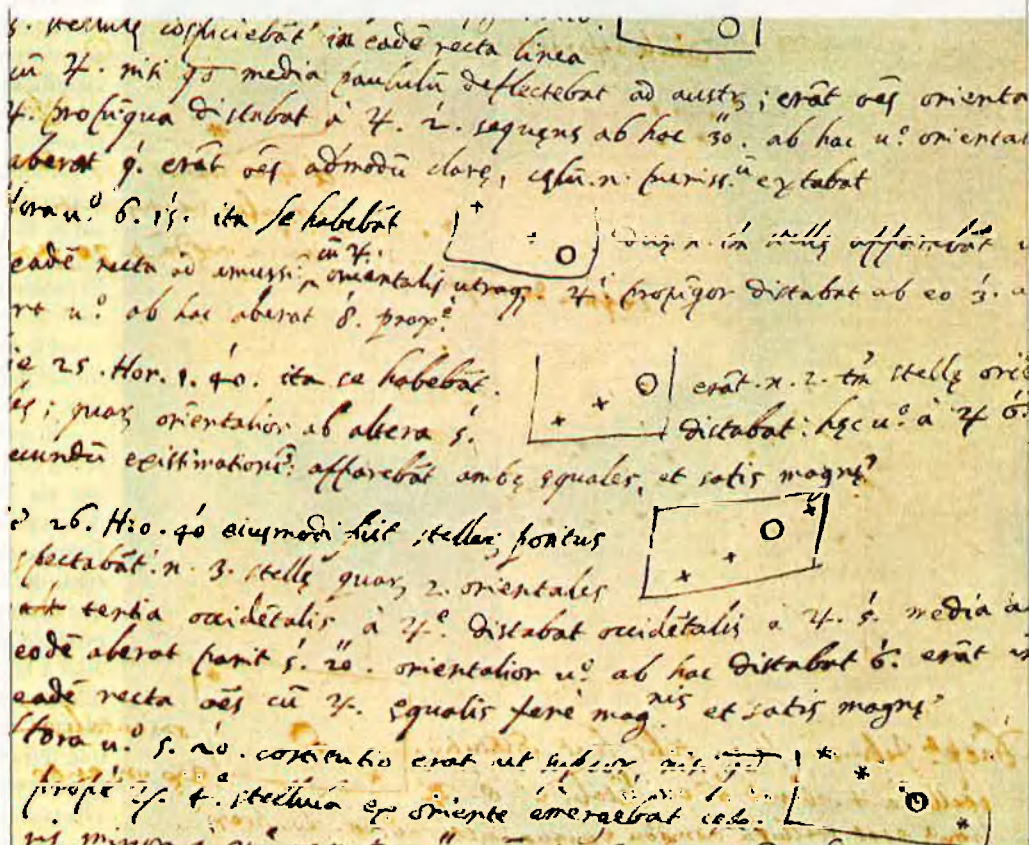

Els manuscris surten a la llum

La genètica textual no és un nou invent dels científics o lletraferits per complicar la vida als estudiants. És una nova ciència que, conjuminant el làser i la lingüística, permet retrobar totes i cadascuna de les etapes de la creació i reconstruir el pensament dels grans genis.

El procés és ben senzill. Es tracta de recuperar la gènesi d'una obra literària, observar l'autor quan ha creat i veure de quina manera ha escrit amb la ploma. La genètica textual apel·la tant a la física com a les ciències humanes per a revelar —llegint entre les línies del manuscrit— el procés de la creació. S'analitzen els desplaçaments dels paràgrafs, els canvis de tinta i tot el text detall per detall, mitjançant tècniques tan avançades com el làser o l'holografia. Els experts opinen —i no sense raó— que el traç de la ploma és saturat d'informació. Enfront de la caixa negra que han estat fins ara les operacions mentals dels escriptors, es poden estudiar les pistes gràfiques.

Efectivament, amb aquesta ciència es comencen a comprendre les relacions misterioses entre l'esperit, la mà i l'escrit. S'entenen les raons d'una el·lipsi o d'un paràgraf. Els dibuixos al marge o els esborraments esdevenen indicis a seguir. L'expert es llança a la investigació com un policia o un periodista a la recerca de les pistes que el duren a la veritat. Per primera vegada en la història dels estudiosos té més importància el manuscrit com a globalitat de signes que el text. Aquests s'estudien com a objectes arqueològics. S'observa quin tipus de tinta s'ha emprat i així se sap si, per exemple, un text de Heine a Chateaubriand ha estat escrit a Alemanya o a Itàlia o si textos de Flaubert han estat confeccionats en l'àmbit del

Manuscrit de Galileo.

ARXIU

seu despatx o en el transcurs d'un viatge.

EL LÀSER: UNA EINA POLIVALENT

Però ¿com es poden esbrinar tots aquests petits detalls d'un text? Molt fàcil, mitjançant una de les eines més útils en l'actualitat: la tecnologia làser. Si es posa el negatiu d'una plana sota un raig làser, s'obté un espectre lluminós diferent per a cada escriptor, tan personal com la signatura. Els contorns de les lletres fan com de lents de difracció i s'obté un espectre en forma d'el·lipsi que és un

veritable doble òptic de la plana. Els punts alineats sobre la vertical representen l'espai entre línies, l'angle d'inclinació de l'el·lipsi correspon a la inclinació mitjana de les lletres i la seva finor és proporcional a l'amplada de les fluctuacions de la inclinació.

Un dels avantatges d'aquesta tècnica és que el làser no destrueix, es limita a il·luminar el text i fa que sigui possible treballar amb mostres microscòpiques que es poden traure fàcilment de les biblioteques sense necessitat de transportar els manuscrits.

Així, si s'enregistren diferents escrits d'un autor, un programa informàtic pot avaluar-ne les transformacions i analitzar-ne les anomalies. D'aquesta manera es pot esbrinar l'existència de malalties que havien passat desapercebudes en les biografies dels autors. Una altra aplicació és la de datar el text. Si es decobreix una manuscrit sense data, només cal compararne l'espectre amb els que ja es tenen i comparar-ne l'evolució.

Una de les aplicacions més fascinants de la genètica textual és el fet que per fi es pot respondre a la pregunta ¿com

s'ha escrit? i analitzar la particular manera de crear dels diferents autors. Kafka, per exemple, tenia dues maneres d'escriure. Quan creava feia ben poques correccions i fins i tot quan corregia esmenava molt poques paraules. En canvi, les seves llibretes de

treball estan plenes d'esborranys. Balzac corregia un cop ja havia escrit el text i per tant ha deixat manuscrits plens d'anotacions i retocs. Proust, per exemple, corregia fins a deu vegades el mateix text. En canvi, Sartre —potser per la seva formació retò-

rica— tenia una escriptura molt més fluïda.

Tot i que aquesta tècnica és molt útil, encara no és aplicada en gaires llocs. A França hi ha un dels centres amb més experiència en la genètica textual. Es tracta de l'ITEM (Institut de Textos i Manuscrits Moderns) fundat per Louis Hay el 1982 i que treballa en col·laboració amb el laboratori òptic P M Duffieux de Besançon, un centre que disposa de mitjans molt avançats. Aquest laboratori, construït a 30 metres sota terra amb forma de bunker, acull, com si d'un temple modern es tractés, les aplicacions lingüístiques del làser.

Sense moure'ns de França, els conservadors del Departament de Manuscrits de la Biblioteca Nacional de París, apliquen la genètica textual des de 1984, a través del laboratori CNRS de Thiais. Als Estats Units el Collage de New Rochelle a Nova York i l'Institut McCrowne a Chicago són dels pocs que ho utilitzen. Als Països Catalans aquestes tècniques encara no han arribat i tant el Servei d'Arxius de la Generalitat com els diferents museus especialitzats consultats han confirmat a EL TEMPS que

encara no es disposa d'aquesta tecnologia.

ALTRES APLICACIONS

Fins ara hem parlat exclusivament dels estudis dels textos literaris. Però la genètica textual comença a envair altres terrenys. Es pot aplicar en escrits històrics, sociològics, físics o altres ciències. Es pot arribar a estudiar la gènesi del pensament de Marx, l'origen de la formulació de la Teoria de la Relativitat d'Einstein o l'inici dels pensaments de Freud o Pasteur. Però potser el més espectacular és l'aplicació de la genètica textual a l'arquitectura. Es pot estudiar com el text d'un arquitecte, per exemple, sembla un croquis amb plans, perspectives o elevacions.

Mitjançant un sistema d'anàlisi del funcionament del discurs gràfic i d'espais en 3 dimensions s'observa com una forma es va definint en el curs dels successius dibuixos, per ser abandonada a causa de contratemps legals o exigències del client. Com en l'elaboració d'un text es produeix un fenomen de reescritura i d'invençió progressiva d'objectes. En els dos casos hi ha un efecte puzzle. A partir d'aquí, res no impedeix d'inventar la crítica genètica de la música o de la pintura.

Segons els experts, la genètica textual permet comprendre allò que s'inventa, i per tal de donar-li la importància que es mereix potser caldria construir una base de dades biogràfiques, bibliogràfiques i genètiques. Ara bé, si es vol endegar aquest projecte caldrà salvar els manuscrits dels grans intel·lectuals, de la gent que crea avui dia. Aquests no poden desaparèixer a les escombraries, als laboratoris de biologia o als estudis dels escriptors si es vol respondre algun dia a la pregunta ¿Com han pensat?

Núria Burguera

"Epistolas de S. Hieronimo". València, 1520

ARXIU

La lectura intel·ligent

No sols el làser és útil per a reconèixer textos. Hi ha una altra tecnologia anomenada OCR (Optical Character Recognition) que ens pot ajudar a traure l'entrellat d'un manuscrit i a conservar-lo. El procés consisteix, d'una banda, en un *hardware* compost per un aparell *scanner* o explorador que amb un aspecte similar a una fotocopiadora fa una lectura intel·ligent del text, i de l'altra, d'un *software* o programa que detecta les lletres i les compara amb anteriors models i entra les dades al

ordinador.

Aquest programa pot tenir diferents graus de sofisticació, des del més bàsic, que només entra la informació, fins a altres que mitjançant algorismes compten amb procediments per a *aprendre*. "Hem de tenir en compte que no hi ha, però, cap programa amb un 0% d'error, tot i que la tecnologia va nàixer fa anys i es va començar a comercialitzar el 1984", explica l'expert Lluís Codina. "És un procediment encara costós, els aparells són cars, té errors i significa moltes hores de

feina", continua Codina.

Ara bé, els avantatges són clars: la gran capacitat d'emmagatzemament, els baixos costos de manteniment, evitar la manipulació de documentació sensible, i la rapidesa i utilitat. Per exemple, si es tracta de confeccionar informes, només cal passar per la màquina els textos que et serviran de base per tenir-los introduïts a l'ordinador. Avui dia, a més, ja es comencen a trobar aquests aparells de tipus personal anomenats *handyscanners* (scanners de mà) per un preu mòdic.